
Državni izpitni center

M 2 2 1 5 2 1 1 3

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Torek, 31. maj 2022

SPLOŠNA MATURA

Moderirana različica

IZPITNA POLA 1**Strukturirane naloge****1. Odločanje v skupnosti**

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.1	1	♦ C	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.2	1	♦ legalnost: družbena moč je v skladu s sprejetim zakonom	
	1	♦ legitimnost: ljudje priznavajo družbeno moč kot upravičeno in/ali se ji prostovoljno podrejajo	
	1	♦ razlika: legalna oblast temelji na zakonih, legitimna pa uživa tudi zaupanje v ljudeh	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.3	1	♦ racionalno-legalna/racionalna oblast	
	2	dve od: ♦ temelji na sprejemanju neosebni pravil (zakonov) ♦ ne gre za osebno oblast, ampak za oblast jasnih pravil/zakonov ♦ ljudje se podrejajo oblasti, ker sprejemajo pravne okvire/ pravni red, ki predpostavljenim dajejo moč ukazovanja ♦ pravni red določa dolžnosti in pravice izvajalcev oblastne funkcije ♦ izvajalci oblastne funkcije so bili na to mesto izvoljeni in so zamenljivi ...	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.4	2	dve od: ♦ vsi pripadniki družbe so (formalno) podrejeni tej oblasti ♦ država postavlja zakone, ki veljajo za vse enako ♦ varuje temeljne pravice ♦ zagotavlja pravno varnost ♦ tudi sama je podrejena pravnemu redu ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.5	3	tri od: ♦ ne priznava raznovrstnosti (različnosti) družbenih interesov ♦ omejuje temeljne in politične pravice ♦ ni možnosti izbire med kandidati različnih političnih strank ... ♦ politično združevanje je omejeno ali prepovedano ♦ običajno je dovoljena le ena stranka ♦ avtoritarna oblast si prizadeva obvladovati celotno družbeno dogajanje ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.6	1	ena od: ♦ totalitarna država teži k odpravi svobode in spontanosti ♦ totalitarna država izvaja odkrit teror in nasilje ♦ poskuša nadzorovati zasebno življenje posameznikov ♦ indokrinacija in propaganda ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.7	1	ena od: ♦ sodelovanje ljudi pri odločanju o javnih zadevah ♦ sodelovanje na volitvah ♦ članstvo v političnih strankah ♦ konvencionalno in nekonvencionalno politično udeležbo ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.8	1	♦ C	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.9	3	tri od: ♦ posamezniki ne morejo neposredno izražati svojih interesov ♦ zastopajo jih maloštevilni predstavniki – elite ♦ elite nimajo že vnaprej zagotavljenega dominantnega položaja ♦ elite med seboj tekmujejo, se dogovarjajo, sprejemajo kompromise ♦ družbena moč je spremenljiva in razpršena med različne skupine ♦ nobena izmed skupin nima prevladujočega položaja ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.10	2	ena od: ♦ sistem, ki obvezuje politične stranke, da na svojih kandidatnih listah zagotovijo določen delež nujne zastopanosti vsakega spola, ♦ obvezne spolne kvote v določenih nadzornih svetih različnih gospodarskih družb	Če kandidat napiše, da so ženske enakomerno zastopane v političnem življenju, dobi 1 točko.

2. Odklonskost in kriminaliteta

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.1	1	♦ krši družbene norme (in tako odstopa od pričakovanj družbe)	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.2	1	ena od: ♦ kriminaliteta so dejanja, ki jih kazensko pravo opredeli kot kazniva ♦ kriminaliteta so težje kršitve formalnih norm	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.3	1	ena od: ♦ pojava sta prisotna v vseh družbah in obdobjih ♦ odklonskost je funkcionalna, ker utrjuje konformnost večine in omogoča družbene spremembe	
	1	♦ ker vsi ljudje med socializacijo ne ponotranjijo sestavin kolektivne zavesti (vrednot, norm itd.)	Zadostuje navedba norm in vrednot.
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.4	4	♦ (uradni) statistični podatki ♦ viktimološke študije ♦ samonaznaitvene študije ♦ merjenje strahu pred kriminaliteto	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.5	1	♦ uradni statistični podatki	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.6	4	♦ D/C ♦ C ♦ A ♦ B	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.7	1	♦ Odklonsko je tisto, kar nosilci družbenega nadzora kot takšno označijo.	
	1	ena od: ♦ Verjetnost oznake je večja za pripadnike marginalnih družbenih skupin. ♦ Razlikuje med primarno in sekundarno odklonskostjo.	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.8	1	♦ (simbolični) interakcionizem	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.9	1	dve od: ♦ temelj je oblast oziroma moč ♦ vključuje institucije ♦ kaznovanje temelji na zakonu ...	
	1	dve od: ♦ poteka med ljudmi v vsakdanjem življenju ♦ temelji na nepisanih pravilih ♦ panopticitzem (nenehna navzočnost) ♦ vključuje čustva ♦ sankcije so neformalne, lahko so pozitivne in negativne ...	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.10	1	Splošna negativna prevencija ♦ odvrčanje vseh od (potencialnega) kršenja družbenih norm s pomočjo strogih sankcij za storilce (zastraševaje drugih ...)	
	1	Splošna pozitivna prevencija ♦ ustvarjanje konformnosti večine/integracija	
Skupaj	2		

3. Šolanje

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.1	1	♦ edukacija	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.2	1	♦ nastankom pisne kulture/izumom pisave	
	1	♦ (poklicne) pisarske šole	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.3	2	♦ Šolanje je bilo privilegij višjih družbenih slojev/družbene elite in predvsem moških.	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.4	2	♦ Protestantska zahteva je bila, da bi moral vsak verujoči znati brati, da bi lahko sam (, brez posredovanja duhovščine,) bral Sveto pismo.	Za celovit odgovor 2 točki, sicer ustrezno manj.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.5	1	♦ ekspanzija šolanja	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.6	4	<p>dve od:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ pospešena ekonomska rast in tehnološki razvoj: pričakovanja, da bo sčasoma večina zaposlitev zahtevala višje stopnje formalne izobrazbe ♦ naložbo v človeški kapital so videli kot pogoj za nadaljnjo ekonomsko rast in kulturni napredek ♦ zavezanost ustvarjanju enakih izobraževalnih možnosti in uveljavljanju pravičnosti: ne glede na slojevsko poreklo naj imajo vsi čim širše možnosti šolanja ♦ s širokim dostopom do šolanja naj bi šola pripomogla k uveljavljanju načela meritokracije ♦ poudarjanje pomena šolanja pri razvijanju individualnih sposobnosti ♦ višji življenjski standard, ki družinam omogoča daljše šolanje otrok ... 	Za vsako ustrezno navedeno in razloženo okoliščino 2 točki, skupaj 4 točke.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.7	2	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Z ekspanzijo šolanja se je družbena vrednost katere koli dosežene stopnje šolske izobrazbe zmanjšala; več je npr. visoko izobraženih, večja je konkurenca med njimi in tako visoka izobrazba ne pomeni nujno prednosti pri zaposlitvi in drugje ... 	Za celovit odgovor 2 točki, sicer ustrezno manj.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.8	1	<ul style="list-style-type: none"> ♦ socio-ekonomski položaj (družine) (lahko tudi: materialni položaj družine, izobrazba in dohodki staršev, ekonomski kapital ...) 	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.9	3	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Otroci, o katerih je govor v viru 2, verjetno izhajajo iz družin, kjer imajo starši nižjo stopnjo izobrazbe in nižje dohodke. ♦ Po Bourdieuju so ti otroci prikrajšani za tisti kulturni kapital, ki bi jim omogočal višji šolski uspeh. ♦ S kulturnim kapitalom misli na obvladovanje jezika, ustrezno izražanje in vedenje ter na poznavanje vsebin, ki se zahtevajo in ocenjujejo v šoli ... 	Za celovit odgovor 3 točke, sicer ustrezno manj. Celovit odgovor mora vsebovati pojem kulturni kapital in njegovo ustrezno razlago.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.10	1	♦ D	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.11	1	♦ elaborirani kod	

4. Družina

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.1	2	♦ Vsaj dvogeneracijska skupnost in družbena institucija.	Za celovito ustrezno opredelitev 2 točki, sicer ustrezno manj.
4.2	2	♦ Oblike družin, ki ne ustrezajo definiciji (idealni tip družine), so razumljene kot neobičajne (deviantne, patološke).	Za delno ustrezno rešitev 1 točka.
4.3	3	♦ Razlikovalni dejavnik so otroci in skrb zanje. ♦ Družino tako tvori najmanj eden od staršev in otrok. Partnersko zvezo tvorita odrasla partnerja (partnerji), povezana v spolno in ekonomsko skupnost, priznana tudi s strani družbe.	Za 3 točke mora biti razlika med obema jasno utemeljena, sicer ustrezno manj.
4.4	1	♦ socializacijska funkcija	Kot ustrezno rešitev štejemo tudi »primarna socializacija«.
4.5	1	♦ Družinska socializacija v zgodnjem otroštvu, ki omogoči ponotranjenje norm in vrednot določene družbe ...	
4.6	3	tri od: ♦ enake/sorodne vloge partnerjev ♦ izmenjava vlog med partnerjema na vseh področjih ♦ oba partnerja v vlogi vzdrževalcev ♦ soodgovornost za nego in vzgojo otrok ♦ vzajemno preživljanje prostega časa ♦ vzajemno odločanje ...	
4.7	1	♦ pojasnitev: dopolnjene družine, v katerih je vsaj eden od staršev pred vzpostavitvijo te družine že imel svojo družino, drugi je socialni starš, ne pa biološki.	
	1	♦ razlog: zvišanje deleža razvez in ponovnih porok/kohabitacij ...	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.8	1	♦ eksogamija: prepoved sklepanja zakonske zveze med določenimi sorodniki	
	1	♦ endogamija: obveznost sklepanja zakonske zveze znotraj določene družbene skupine (sloja, kaste, etnične skupine, rase, religijske skupine)	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.9	1	ena od: ♦ spremenjene socialne funkcije zakonske zveze ♦ večja družbena sprejemljivost razvez ♦ sekularizacija ♦ spremenjena pričakovanja/vrednote ♦ spremenjen družbeni položaj žensk ♦ višji življenjski standard ♦ manjši vpliv sorodstvenih mrež ...	
	1	Ustrezna pojasnitev navedene okoliščine.	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.10	1	♦ (primarna) socializacija otrok	
	1	♦ čustvena stabilizacija odraslih	
Skupaj	2		

IZPITNA POLA 2**Esejske naloge (splošna ocenjevalna shema)**

Točke	Merila
0–5	Ni razviden sociološki uvid v problem ali pa vsebina odgovora ne ustreza zastavljeni nalogi. Odgovor ne vsebuje elementov, pomembnih za analizo problema ali razpravo o njem; navedenih je le nekaj splošnih/zdravorazumskih ugotovitev, dejstev, informacij. Ni uporabljena sociološka terminologija, besedilo ni povezano.
6–9	Delno opredeljen problem: navedena so nekatera ustrezna dejstva, ugotovitve, informacije, več navedenih ugotovitev in trditve je napačnih. Zapisana dejstva in trditve so neargumentirani. Na podlagi navedenih podatkov so zaključki oblikovani le deloma.
10–13	Opredeljen problem: navedena dejstva, ugotovitve, informacije so delno ustrezni in sociološko relevantni. Na podlagi navedenih podatkov so oblikovani zaključki, pomembni za razčlenitev problema ali razpravo o njem, in delno argumentirani.
14–17	Jasno opredeljen problem: navedene so ustrezne in sociološko relevantne ugotovitve, dejstva, informacije. Na njihovi podlagi so oblikovani zaključki, argumentirani s poznavanjem sociološke problematike. V odgovoru je ustrezno uporabljena sociološka terminologija in nakazano poznavanje socioloških teorij, če to naloga eksplicitno zahteva.
18–20	Jasno opredeljen problem: navedeni so ustrezni in sociološko relevantni podatki, informacije, dejstva. Med seboj so povezani in omogočajo oblikovanje ustreznih zaključkov, celovito so argumentirani. V odgovoru so ustrezno uporabljene sociološka terminologija in sociološke teorije, če naloga to eksplicitno zahteva. Odgovor izkazuje povezovanje problema iz naslova z drugimi sociološko relevantnimi problemi/problem iz naslova je umeščen v širši družbeni okvir.
Ocenjevalec upošteva tudi jezikovno oblikovanost in urejenost besedila . Če oceni, da problem jezikovno ni predstavljen ustrezno, je mogoče zmanjšati točkovno oceno za največ 5 točk.	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
1	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Predstavijo družbeno slojevitost v modernih družbah: <ul style="list-style-type: none"> – razredni sistem – odprt sistem slojevitosti (prevladujoč pridobljen status, možnosti družbene gibljivosti, pomen dejavnikov pripisanega statusa ... ♦ Opredelijo dejavnike, ki vplivajo na spremembe v družbeni slojevitosti: industrializacija, tehnološke spremembe, globalizacija, ekspanzija šolanja ... ♦ Opredelijo posledice: zmanjševanje deleža manualnih poklicev, širitev in spreminjanje srednjega sloja (pojavljanje intelektualnih in storitvenih poklicev). 	Če kandidat v odgovor vključi samo predstavitev slojevitosti v modernih družbah, lahko dobi največ 13. točk.

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
2	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Predstavitev različnih pogledov na globalizacijo: <ul style="list-style-type: none"> – hiperglobalistični: globalizacija bo odpravila državne/nacionalne meje; oblikoval se bo globalni gospodarski in finančni trg, – skeptični: povezave med različnimi deli sveta so vedno obstajale; povezujejo se zgolj določene regije; nacionalne vlade so kljub globalizaciji še vedno glavni akterji, – transformacijski: globalizacija povzroča hitre in korenite spremembe v družbi; nekatere države se globalizaciji uspešno prilagajajo, druge pa manj uspešno; globalizacija povzroča neenakost na globalni ravni. ♦ Primerjava različnih pogledov na globalizacijo. ♦ Kritična presoja različnih pogledov na globalizacijo. 	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
3	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Predstavijo sociološko preučevanje telesa. ♦ Izpostavijo razmerje med biološkostjo in družbenostjo v človeškem telesu. ♦ Pojasnijo pojem družbene konstrukcije telesa. ♦ Predstavijo razloge, pojavne oblike in posledice posegov v človeško telo. ♦ V razpravi se osredotočijo na sodobne družbe. 	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
4	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Opredelijo revitalizacijo. ♦ Predstavijo in analizirajo tri pojave od: <ul style="list-style-type: none"> – oživljanje ljudske religioznosti, – nova religijska gibanja, – sekularna religija, – civilna religija, – verski fundamentalizem. ♦ Vsak predstavljen in analiziran pojav ponazorijo s konkretnim primerom. 	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
5	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Predstavijo pomen mednarodnega medijskega trga. ♦ Opozorijo, da so (iste) novice o pomembnih dogodkih prisotne v različnih delih sveta. ♦ Ugotavljajo obstoj majhnega števila agencij, ki medije oskrbujejo z novicami. ♦ Opozorijo na medijski in kulturni imperializem. ♦ Predstavijo pozitivne in negativne oblike povezanosti medijev in globalizacije.	

Skupno število točk IP 2: 40